

KOULUKOTINUOREN KOTIUTTAMINEN
kokemuksia kehittämistyöstä
Pekka Väisänen

Kehittämishankeraportti
Toukokuu 2009

JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) Sukunimi, Etunimi Väisänen, Pekka	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 15	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi Koulukotinuoren kotiuttaminen		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu		
Työn ohjaaja(t) Nurminen, Ritva		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Työn tavoite oli opettaa nuorta unelmoimaan ja suunnittelemaan rahankäyttöään. Lisäksi työn avulla selvitettiin nuoren arvomaailmaa sekä mitä hän oli valmis tekemään, jotta hänen unelmansa toteutuisivat. Tämän Tsemppi -työn tavoitteena oli myös vahvistaa nuoren itsetuntoa viimeisen lukuvuoden ponnistuksiin ja helpottamaan siirtymistä seuraavaan elämänvaiheeseen koulukodin jälkeen.</p> <p>Tsemppi –työ tehtiin tukemaan OSUKO-ohjelmaa. OSUKO, oppilaan suunnitelmallisen kotiuttamisen ohjelma, on laitoksemme yhteinen työskentelyn malli peruskoulun viimeisellä luokalla oleville nuorille. Sillä pyritään varmistamaan nuoren hyvä ja sujuva siirtyminen seuraavaan elämänvaiheeseen koulukodin jälkeen.</p> <p>Kehittämistyö alkoi Koivikossa syyskuussa 2008, ja se oli osa opetusharjoitteluni. Nuoret vastasivat esitettyihin kysymyksiin kirjallisesti pienryhmissä (3-4 nuorta).</p> <p>Työ osoitti, että oppilaiden käsitykset päivittäistavaroiden hinnoista vaihtelivat paljon. Unelmointi oli joillekin vaikeaa ja outoa. Ihmetystä herätti, että nuorten arvomaailmassa materialismi oli taka-alalla. Ilmeni myös, että nuoret ovat valmiita ainakin kouluttautumaan, jotta unelmat toteutuisivat.</p> <p>Työni myötä vahvistui käsitys, että nuoren kanssa pitää keskustella säännöllisesti rahankäytöstä ja tulevaisuuden suunnitelmista. Valvotuissa oloissa rahankäyttö onnistuu, mutta lomilla ja vapaa-ajalla ei kovin hyvin.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Oppilaan kotiuttaminen, unelmointi, rahankäyttö		
Muut tiedot		

Author(s) Pekka Väisänen	Type of Publication Development Project Report	
	Pages 15	Language Finnish
	Confidential ☐ Until	
Title The domesticating of the reform school student		
Degree Programme Teacher Education College, Vocational Teacher Education		
Tutor(s) Nurminen, Ritva		
Assigned by		
Abstract <p>The target of the development work was to teach how the teenager can dream and use money. In addition we cleared up the world of values of teenager and what he was ready to do, that the dreams will be true. The target of this Tsemppi -work was also to improve teenager's self-confident for the efforts of last school year and make easier to move to the next step after reform school.</p> <p>Tsemppi –work was made to support the OSUKO –plan. OSUKO, the schedule for systematic domesticating of student, is our common model of working for the teenagers who are at the last class in comprehensive school. With it we will try to ensure teenager's good and fluent entering to next step of living after the reform school.</p> <p>The development work started in September of 2008 in Koivikko, and it was the part of my teaching practice. The teenagers answered the questions in small groups (3-4 teenagers).</p> <p>It appeared that students` opinions about the prices of daily goods changed a lot. Dreaming was difficult and strange for somebody. It was surprising that a materialism was on the background in the teenagers´ world of values. It also appeared that at least the teenagers are ready to study, so the dreams would come true.</p> <p>The development work backed up the conception, that we have to discuss regularly how to use money and future plans with teenager. Under the control conditions using money will be succeed, but during holidays and free time not so well.</p>		
Keywords The domesticating of the student, dreaming, use of money		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
1.1	KEHITTÄMISTYÖN KUVAUS	1
1.2	TSEMPPI –TYÖ	1
1.3	KEHITTÄMISTYÖN TAUSTAA	1
1.4	TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS.....	4
2	KEHITTÄMISTYÖN TAVOITTEET	5
2.1	TAVOITTEET NUOREN KANNALTA.....	5
2.2	TAVOITTEET ORGANISAATIOMME KANNALTA	5
3	TYÖN NYKYINEN TILANNE	6
4	VASTAAVAT HANKKEET MUILLA KOULUKODEILLA	6
5	KESKEISET KÄSITTEET	7
5.1	YKSILÖLLISYYS	7
5.2	NIVELVAIHE	8
5.3	AIKUISJOHTOINEN YHTEISÖLLISYYS	9
5.4	MUUT KÄSITTEET	9
6	KÄYTTÄMÄNI OPPIMISKÄSITYS	10
7	KEHITTÄMISTYÖN ERI VAIHEET JA KONKREETTISET MENETELMÄT	11
8	YHTEENVETOA JA POHDINTAA KEHITTÄMISTYÖSTÄ	13

LÄHTEET

15

1 JOHDANTO

1.1 Kehittämistyön kuvaus

Muutama vuosi sitten Kasvun Yhteisöissä aloitettiin ns. OSUKO-ohjelma. Sen avulla pyritään helpottamaan nuoren siirtymistä Kasvun Yhteisöistä seuraavaan elämänvaiheeseen. Omassa työssäni olen pyrkinyt selvittämään Koivikon koulun nuorten rahankäyttöä sekä olen opettanut ja kannustanut heitä unelmoimaan nuoren tulevaisuuteen liittyvistä asioista. Työssä on selvitetty myös nuoren arvomaailmaa. Nuori on joutunut myös miettimään, mitä hän on itse valmis tekemään, jotta asetetut unelmat ja tavoitteet toteutuvat.

1.2 Tsemppi –työ

Syy, miksi valitsin kyseisen kehittämistyöidean on se, että en koe nykyistä OSUKO –mallia aivan täydelliseksi. Mielestäni siinä on liikaa aikuislähtöisyyttä, jolloin nuoren omia toiveita tai ideoita ei aina riittävästi oteta huomioon. Halusin Tsemppi –työn avulla kehittää nuoren tietoisuutta rahankäytöstä ja arvomaailman merkityksestä. Samoin unelmointi on tärkeää, koska mitään näistä edellä mainituista ei alkuperäisessä OSUKO-ohjelmassa ole juurikaan painotettu. OSUKOSTA huolimatta oppilaan elämä ei kotiutuksen jälkeen aina ota sujuakseen. Koulupinnausta esiintyy tai koulu jätetään kokonaan kesken. Samoin asuminen omassa asunnossa ei olekaan niin kivaa ja vaivatonta kuin nuori on ehkä joskus luullut. Päivittäisiin perusostoksiin uppoaa yllättävän paljon rahaa ja samoin laskutkin on maksettava ajallaan. Rahankäyttöä tulee opetella ja suunnitella jo koulukotisijoituksen aikana.

1.3 Kehittämistyön taustaa

OSUKO, oppilaan suunnitelmallisen kotiutumisen ohjelma, on Kasvun Yhteisöjen yhteisen työskentelyn malli peruskoulun viimeisellä luokalla olevien oppilaiden ohjaamiseen lisäopetukseen tai toiselle asteelle. OSUKO-ohjelman tarkoituksena on varmistaa lapselle mahdollisimman hyvä ja sujuva siirtyminen Kasvun Yhteisöistä seuraavaan elämänvaiheeseen tai esimerkiksi Kasvun Yhteisöjen tuetun jälkihuollon palveluun, Paalupaikkaan. OSUKO-ohjelmalla haetaan samalla jäsentyneempää tapaa yhteisön aikuisten ja keskeisten sidosryhmien väliseen yhteistyöhön lasten parhaaksi. Onnistuakseen edellä kuvattu OSUKO-

ohjelma vaatii kaikkien työntekijöiden vankkaa sitoutumista. Opettajien näkökulmasta haasteena on ohjata ja tukea peruskoulua päättävää oppilasta pohtimaan tulevaisuuden uravalintoja ja työskentelemään erityisesti niillä osa-alueilla, joilla hänellä on puutteita. (Kasvun Yhteisöjen laatukäsikirja 2008, 18)

Laatukäsikirjassa määritellään myös nuoren oma opettajan, erityistyöntekijän, omahoitajan sekä ohjelmavastaavan tehtävät OSUKO-ohjelman eri vaiheissa. Omaan vastuualueeseen siinä kuuluu mm. oppilaan haastattelu jatko-opintotoiveista sekä TET-työpaikkojen hankkiminen. Oma opettaja järjestää myös vierailut ammatinvalintaohjaajalla. OSUKO-ohjelmaan kuuluu myös jälkiseurantalomake, jonka oppilas täyttää noin 1,5 vuotta kotiuttamisen jälkeen. Seurantalomakkeella kartoitetaan nuoren elämän sujumista Kasvun Yhteisöjen jälkeen. Esim. vuonna 2007 kyselyyn vastasi 19 oppilasta. Tärkeimpinä havaintoina voi todeta, että heistä 9 (47 %) ei jatkanut opintojaan. Syynä oli mm. motivaation puute, armeija tai väärä alavalinta. Noin puolet eli 9 nuorta on ollut mukana työelämässä (kesätyö, työharjoittelu tai pätkätyö). Ilolla voidaan todeta, että nuoret ovat hakeutuneet harrastusten pariin. Nimittäin 14 nuorta (74 %) vastasi harrastavansa jotain lajia säännöllisesti. Huomionarvoista on, että ilman harrastusta olevat nuoret olivat keskeyttäneet opintonsa tai niitä ei ollut aloitettu lainkaan.

Päihteetöntä elämää, eli ei alkoholia, huumeita tai tupakkaa, vietti 2 nuorta (11 %).

Kotiuttamisen jälkeen 37 % oppilaista ilmoitti tehneensä rikoksia. Rikostyyppejä olivat murto, varkaus, näpistys tai petos.

Koulukotinuoren henkilökohtainen talous perustuu säännölliseen kuukausirahaan, jonka suuruus on noin 60 euroa. Rahasummaa korottavat oppilaiden tekemät työt, joista maksetaan tuntipalkka. Lisäksi oppilaat saavat huoltajiltaan ja sukulaisiltaan vaihtelevan suuruisia rahasummia.

(www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/tietoa_nuorten_elinoloista/eliolot_-vuosikirjat/Kuluttava_nuoruus.pdf)

On muistettava, että oppilas ei välttämättä saa tuota koko 60 euroa käteensä. Summaa saattaa lyhentää oppilaan mahdolliset sakkokorvaukset, maksut rikotusta laitoksen omaisuudesta jne. Hänelle on kuitenkin lain mukaan jätävä puolet eli 30 euroa kuukaudessa mainitusta summasta. Monet meistä ovatkin kritisoineet tuota lakia, sillä se jättää usein nuorelle väärän kuvan elämästä. Monen mielestä koko summa tulisi tarvittaessa käyttää mahdollisiin korvauksiin.

Seuraavassa taulukossa on kuvattu koulukotinuorien rahankäyttöä.

Taulukko 1. Suosituimmat kulutustuotteet nuorten kertomuksissa sukupuolen mukaan. (%)

Kulutuskohde Tytöt (n=35)	Kulutuskohde Pojat (n=31)
Vaatteet 54	Pelit 48
Kauneudenhoito 40	Tupakka 36
Tupakka 40	Puhelin 36
Makeiset 22	Vaatteet 16
Alkoholi 20	Alkoholi 16
Musiikki 20	Musiikki 10
Puhelin 17	Makeiset 10
Pelit 9	Kauneudenhoito 3

(www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/tietoa_nuorten_elinoloista/eliolot_-vuosikirjat/Kuluttava_nuoruus.pdf)

Taulukosta voi päätellä, että koulukotinuorten kulutustottumukset vaihtelevat paljonkin. Yhteistä tytöille ja pojille on, että tupakka on molemmilla ryhmillä hyvinkin arvostettua. Olen havainnut, että Koivikon nuorista moni jättää tiettyjä hankintoja tekemättä, jotta rahat riittäisivät tupakkaan. On erikoista, että osa nuorten vanhemmista jopa tuo tupakkaa hänelle vierailujen ja neuvottelujen yhteydessä. Usein käykin ilmi, että nuori sanelee perheen pelisäännöt ja toimintatavat. Vanhemmat jollain tavalla pelkäävät nuorta ja saavat heidät toimimaan tavalla, joka pitkällä tähtäimellä ei palvele lapsen etuja.

Puhelimen välttämättömyys on alhainen sen takia, että nuoret saavat soittaa ilmaiseksi tietyn määrän puheluita Koivikossa päivittäin. Lomallahan tilanne on toinen, jolloin saatetaan käyttää vanhempien puhelinta, ainakin sen jälkeen, kun oman puhelimen saldoraja on ylitetty.

Mielestäni kyseinen lista on siinä määrin erikoinen, että siitä puuttuvat urheiluvälineet. Monikin nuoristamme, etenkin pojista, harrastaa esim. salibandyä ja jääkiekkoa. Toisaalta nuori saanee kyseiset välineet vanhemmiltaan tai tuetusti urheiluseuran kautta.

1.4 Toimintaympäristön kuvaus

Valtion ylläpitämä Kasvun Yhteisöt muodostuu kahdesta yksiköstä, Koivikon koulukodista sekä Sairilan koulukodista. Molemmat laitokset sijaitsevat Mikkelissä. Suomessa on kuusi valtion ylläpitämää sekä kaksi yksityistä koulukotia.

Edustamani Koivikon koulukoti on sisäoppilaitostyyppinen –yhteisö. Toimintaamme kuuluu aikuisjohtoinen yhteisöllisyys. Suurin osa oppilaistamme asuu ja opiskelee koulukodin alueella. Osa oppilaista on sijoitettu perhekoteihin laitoksen ulkopuolelle. Ns. koulupaikkalainen asuu kotona, mutta käy koulua Koivikossa.

Koivikko on 28-paikkainen, yläasteen tytöille ja pojille tarkoitettu lastensuojeluyksikkö. Koivikko on hoito- ja kasvatusyhteisö, joka rakentuu yksilöllisyyden, yhteisöllisyyden, toiminnallisuuden ja perhekeskeisyyden periaatteille. Yhteisö tarjoaa laajennettuja palveluja, kuten koulu- ja asumispalveluja, tuettua itsenäistä asumista, polikliinista perheterapiaa ilman lapsen sijoittamista, perheiden yhteisöhoitoa ja neuvontaa lastensuojeluasioissa.

(Vainionkangas 2000, 186)

Pääosin oppilaat ovat 7-9 -luokkalaisia, joukossa on nuorempiakin. Keskimääräinen sijoitusaika oppilaalla on noin kaksi vuotta. Useimmat oppilaat tarvitsevat vahvaa, erityisopetuksen mahdollistamaa tukea. Luokkakoko on enimmillään kahdeksan oppilasta. Oppilaitoksen yhtenä tavoitteena on tarjota oppilaalle mahdollisuus suorittaa peruskoulu. Opetuksen lähtökohta määritellään jokaisen oppilaan erityistarpeet ja oppimisedellytykset huomioiden. Koulussamme noudatetaan peruskoulun yleisopetuksen opetussuunnitelmaa yksilöllisesti soveltaen (HOJKS). Tämä henkilökohtainen opetuksen ja kasvun suunnitelma tehdään laitoksessamme kaikille oppilaille yhdessä oppilaan hoitoryhmän kanssa. Koulumme painopistealueina voidaan mainita mm. oppimisvaikeuksien voittaminen, sosiaalisten taitojen kehittäminen, realistisen minäkuvan kehittäminen sekä oman tulevaisuuden hahmottaminen ja rakentaminen.

2 KEHITTÄMISTYÖN TAVOITTEET

2.1 Tavoitteet nuoren kannalta

Kun nuorelle laaditaan OSUKO-suunnitelma mahdollisimman ajoissa, uskon että tietyt tulevaisuuden pelot poistuvat sekä oppilaan itsetunto kohoaa. Luultavasti myös motivaatio koulunkäyntiin kohoaa. On hyödyllistä, että nuori tietää hyvissä ajoin, missä hän opiskelee ja asuu koulukodin jälkeen. Samoin taloudelliset asiat, kuten opinto- ja asumistuet, pyritään selvittämään ajoissa.

Kehittämistyön tavoitteena on saada nuoren asiat mahdollisimman hyvälle mallille jo koulukotisijoituksen aikana ja saada hänet motivoitumaan ja vakavasti pohtimaan omaa elämäänsä jatkossa.

Työni tuloksena syntyy toimintamalli, joka on osa nuoren kuntouttamista ja jolla pyrimme auttamaan nuorta kehittymään ja kasvamaan henkilöksi, joka pystyy sopeutumaan ja elämään nyky-yhteiskunnassa ja elämään sen normien mukaan.

Uskon hankkeen kehittävän omia pedagogisia taitojani monella tavoin. Ennen kaikkea nuoren motivointi ja asioiden oikeanlainen ilmaisu ja tarjoaminen hänelle on haastavaa.

Kehittämistyöni on osa opetusharjoitteluani, jonka puitteissa oppilaan OSUKO –ajattelua voi luontevasti vahvistaa.

KONKREETTISET TAVOITTEET NUOREN KANNALTA:

- Oppia unelmoimaan
- Oppia suunnittelemaan rahankäyttöä
- Nuoren arvomaailman selkiytyminen
- Itsetunnon vahvistuminen
- Tulevaisuudenkuvien hahmottaminen

2.2 Tavoitteet organisaatiomme kannalta

Mitä useampi oppilaistamme menestyy koulukotisijoituksen jälkeisessä elämässään, sitä paremmin olemme mielestäni työssämme onnistuneet ja tämä tuonee jatkossakin nuoria laitokseemme. Tarkoitin oppilaan menestyksellä sitä, että hän on aloittanut jatko-opinnot ja saa hankittua työpaikan. Samoin onnistumisiin kuuluvat mm. syrjäytymisen ehkäiseminen

sekä rikollisuuden välttämisen ja päihteetön elämä. Kuten jo aiemmin olen maininnut, hyvissä ajoin suunniteltu, mahdollisimman paljon oppilaasta itsestään lähtöisin oleva kotiuttamissuunnitelma, näkyy positiivisena ilmeenä jo koulukotisijoituksen aikana. Tällöin oppilas kokee, ettei häntä olla valmentamassa elämään koulukodissa, vaan elämään laitoksen jälkeistä elämää. Tällöin jokapäiväinen toiminta koulukodissa on tavoitteellisempaa ja nuoren kasvatuksesta ja opetuksesta vastaavat aikuiset voivat keskittyä nuoren asioihin oikealla tavalla.

3 TYÖN NYKYINEN TILANNE

Tsemppi -työhön liittyviä kehittämiskohteita toteutin käytännössä kahden viikon ajan syyskuussa. Kolmen opetusjakson aikana kävimme läpi luvussa 7 mainittuja kohtia. Nykyiseen OSUKO –suunnitelmaan kirjataan oppilaan tulevat asumisvaihtoehdot, jatko-opinnot ja niihin hakeutuminen, toimeentuloasiat, OSUKO –vuoden keskeiset tavoitteet sekä keskeiset työskentelymenetelmät, joilla tuetaan tavoitteiden saavuttamista. Ko. suunnitelmaa täydennetään hoitoryhmässä viimeisen lukuvuoden aikana yhdessä oppilaan kanssa. Itse laatimani työ täydentää edellä mainittuja kohtia tehden siitä kokonaisvaltaisemman toimintatavan, jossa oppilas pääsee siis konkreettisemmin mukaan suunnittelemaan tulevaisuuttaan. Se, kuinka oman kehitystyöni tuloksia päästään käytännössä lisäämään itse OSUKO- suunnitelmaan, selkeytynee tulevan talven aikana. Ennen kaikkea odotan kevään yhteyshaun alkamista, jolloin yhdessä mietimme hoitoryhmässä opiskelu-, asumis- sekä taloudellisia vaihtoehtoja. Samalla selkiytynee, mitä kehitettävää laatimassani työssä on.

4 VASTAAVAT HANKKEET MUILLA KOULUKODEILLA

Olin yhteydessä muutamaa muuhun Suomen koulukotiin ja kyselin heiltä vastaavia oppilaan kotiuttamiseen liittyviä suunnitelmia ja toimintamalleja. Sippolan koulukoti lähetti ainoana laitoksena minulle tietoa omasta kotiuttamismallistaan.

Heillä on käytössään SISUKO eli Sippolan suunnitelmallinen kotiuttaminen. Se on sijoituskaaren päättävä vaihe, jossa tulisi toteutua samanlainen asiakaslähtöinen, järjestelmällinen ja suunnitelmallinen työskentelyorientaatio kuin koko sijaishuollon toteuttamisessakin. (Sippolan koulukodin jälkihuolto- ja itsenäistämistyö 2008, 5)

Edelleen todetaan, että SISUKO -prosessissa sijoitusta ei nähdä pysyväisluonteisena biologisen perheen sijoitusrakenteena, vaan lasta takaisin perheeseen ohjaavana mahdollisimman kokonaisvaltaisena eheyttämisprosessina.

Lukiessani Sippolan toimintamallia yhä eteenpäin, huomasin tiettyjä yhteneväisyyksiä meidän OSUKO –suunnitelman kanssa. Molemmat laitokset pitävät tärkeinä yksilöllisyyttä ja perhettä. Samoin oppilaan itsenäistymisvalmiuksien kehittäminen ja tukiverkoston rakentaminen ovat tärkeitä. Myös työnjako erilaisissa kotiuttamiseen liittyvissä yksityiskohdissa on molemmissa laitoksissa samankaltainen. Sen sijaan niin konkreettista oppilaan rahankäytön ja unelmoinnin opettelua kuin meillä on, en havainnut heillä olevan, toki ne on saatettu integroida Sippolassa jonkin oppiaineen yhteyteen, eikä niitä erikseen mainita. Itse pidän tärkeänä, että ne reilusti otetaan esille omana kokonaisuutenaan, kuten itse tein syksyn 2008 aikana.

5 KESKEISET KÄSITTEET

Olen pyrkinyt valitsemaan ne keskeiset käsitteet, joihin kulminoituvat hyvin pitkälle toimintamme päälinjat nuoren kasvatuksessa ja kuntoutuksessa. Mitään kasvatuksen yhtä osa-aluetta ei voine nostaa liikaa esille, vaan oppilas tarvitsee yleensä tasapuolisesti apua sosiaalisissa taidoissa, arkipäivän taidoissa ja koulunkäyntiin liittyvissä kysymyksissä. Olenkin usein todennut, että nuoremme eivät tee mitään hyvälläkään todistuksella, jollei heillä ole (sosiaalisia) taitoja eikä rohkeutta siirryttäessä seuraavaan elämänvaiheeseen.

5.1 Yksilöllisyys

Laitoksemme yhteisöllisyyden sisällä jokaiselle lapselle etsitään yksilöllisiä polkuja ja tuetaan jokaista lasta yksilönä. Polkujen rakentaminen näkyy kasvatuksessa yksilöllisinä ratkaisuin. Lapsi osallistuu yksilöllisten tavoitteidensa asettamiseen ja hänet hyväksytään sellaisena kuin hän on. Yksilöllisyys kuuluu kasvatukseen sijoitusprosessista sijoituksen päättämiseen ja lapsen ohjaamiseen itsenäiseen elämään. (Kasvun Yhteisöjen laatukäsikirja 2008, 6)

Monen nuoren kohdalla näkyy rikkonainen kouluhistoria ja oppimisvaikeudet. Oppilaan HOJKS –asiakirjaan kirjataan oppilaan tavoitteet ja merkinnät opetuksen erityisjärjestelyistä. Tietyissä asioissa oppilaat ovat ”samalla viivalla”, mm. seuraamuksien suhteen, mutta opetuksessa pyrimme huomioimaan oppilaan yksilöllisyyden mahdollisimman hyvin.

Väitetään, että mahdollisuuksien tasa-arvoksi kutsuttu koulutusajattelu on tuonut tasapäisyyden peruskoulun ihanteeksi. Ottaako kaikille yhteinen koulu riittävässä määrin huomioon erilaiset oppijat - kuinka oppilaan mahdollisuus ja oikeus edetä opinnoissaan omien vahvuuksiensa tai heikkouksiensa edellyttämällä tavalla toteutuu? Typistäkö koulutusjärjestelmämme oppilaiden yksilöllisyyden ja sukupuolisyyden, heidän erilaiset taipumukset ja heidän lahjakkuuden määramittoihin, tuhoten näiden ominaisuuksien uutta luovan innovatiivisuuden? Ovatko tasa-arvo ja yksilöllisyys koulutuksen tavoitteina sovittamattomasti ristiriidassa?

(www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2004/1/haatainentasa-arvo_ei_ole_tasapaistamista_-_erilaiset_oppijat_h?lang=fi)

Olen huomannut, että osa oppilaistamme on tullut kouluista, joissa on ollut isot luokkakoot ja he ovat jääneet ryhmissään huomioimatta ja lahjakkaampien ja nopeimpien oppilaiden varjoon. Saatuaan koulussamme enemmän aikaa huomioita ja aikaa miettiä vastauksiaan, heidän piilevä lahjakkuus on pulpahtanut esille ja sitä kautta itsetunto on vahvistunut. Tämä ilmiö on mielestäni näkynyt selvimmin taitoaineissa.

5.2 Nivelvaihe

Nivelvaihe on tärkeä siirryttäessä laitoksestamme seuraavaan elämänvaiheeseen.

Nivelvaiheessa on varattava riittävästi aikaa, kun suunnitellaan oppilaan asumisvaihtoehtoja, jatko-opintoja sekä taloudellisia seikkoja. Jos nämä asiat laiminlyödään tai niihin suhtaudutaan välinpitämättömästi, voi usean vuoden työ oppilaan kanssa valua hukkaan ja pahimmassa tapauksessa nuorta uhkaa sosiaalinen syrjäytyminen ja elämän kapea-alaistuminen.

Koulukotikoulussa koulutuksen keskeiset NIVELVAIHEET ovat oppilaan saapuminen koulukotikouluun ja siirtyminen jatko-opintoihin tai muuhun työ- ja koulutustoimintaan. Saapumisvaiheessa kartoitetaan oppilaan kokonaistilanne ja suunnitellaan tarvittavat opetusjärjestelyt. Poislähtevän oppilaan tukeminen järjestetään moniammatillisena yhteistyönä ja oppilaan yksilöllinen kokonaistilanne huomioiden. Koulukotikoulujen oppilaanohjaus tukee oppilaan siirtymistä jatko-opintoihin. Oppilas osallistuu aktiivisesti jatkosuunnitelmansa tekemiseen ja siihen varataan riittävästi aikaa. Yhteistyön tarkoituksena on oppilaan kokonaisvaltainen tukeminen, jotta hänen siirtymisensä jatko-opintoihin olisi

mahdollisimman ongelmatonta. Yhteistyötä tehtäessä otetaan huomioon oppilastietojen välittämiseen liittyvä lainsäädäntö salassapitosäännöksineen. (Koulukotien opetussuunnitelma 2005, 25)

5.3 Aikuisjohtoinen yhteisöllisyys

Tarjoamme lapselle turvallisen yhteisön, joka antaa hänelle mahdollisuuden kiinnittyä ja kokea itsensä hyväksytyksi. Yhteisöllisyys antaa lapselle tunteen johonkin kuulumisesta. Yhteisö on vahva rakenne, joka kestää lapsen vaikean tilanteen. Yhteisö rakentaa kulttuuria ja ilmapiiriä, joka ohjaa lasta kasvatuksellisin toimin kohti parempaa elämää. Yhteisöllisyyteen sisältyy merkittäviä sosiaalistavia elementtejä, jotka sitovat lasta myönteiseen ja rakentavaan vuorovaikutukseen toisten ihmisten kanssa. Aikuisten tehtävänä on toimia päätöksentekijöinä ja vastuunottajina. Lasta kannustetaan osallistumaan ja vaikuttamaan aktiivisesti yhteisön toimintaan. (Kasvun Yhteisöjen laatukäsikirja 2008, 6)

Usein huomaamme, että nuori on selkeästi aiemmin elänyt ympäristössä, josta on puuttunut selkeät säännöt ja jokapäiväisen toiminnan realiteetit. ”Alkuhankaluuksien” jälkeen nuori useimmiten sopeutuu ja hyväksyy laitoksen säännöt ja jokapäiväinen elämä asettuu uomiinsa. Moni nuori hyväksyy mm. sen, että koulusta annetaan läksyjä ja ne tulee tehdä tai että oma huone on pidettävä kunnossa. Jossain vaiheessa näistä asioista nuoret jopa kilpailevat hyvässä hengessä.

5.4 Muut käsitteet

Syrjäytymisessä on usein kyse monen tekijän yhteisvaikutuksesta: toimeentulon epävarmuus aiheuttaa ahdistusta, sosiaalinen vuorovaikutus kapenee tai surkastuu kokonaan, itsetunto rapautuu. Aikuisväestö on vaarassa jakaantua kolmeen eriarvoiseen kastiin: pieni menestyjien eliitti, jotenkuten -selviytyjät ja syrjäytyneet. (Sarjala 2000, 99)

Kasvun Yhteisössä oppilaalta vaaditaan paljon, mutta hänellä on myös paljon vapauksia. Yleensäkin hän viettää yhteisössämme turvallista ja säännöllistä elämää, jossa arkipäivään kuuluu tietyt rutiinit ja aikataulut, aikuisten valvonnan alaisena. Sijoituksen päättyessä nuori on usein vailla ”valvontaa” ja elämän säännönmukaisuutta. Näin monesti tehty työ laitoksessa menee hukkaan ja nuori saattaa jämähtää edellä mainituilla tavoilla paikoilleen.

Hoitoryhmä ja kotiuttaminen. Hoitoryhmän muodostavat oppilas, oma opettaja, erityistyöntekijä sekä oppilaan oma hoitaja. Hoitoryhmässä otetaan vahvasti huomioon myös kotiväen sekä oppilaan sijoittajakunnan mielipiteitä. Hoitoryhmä kokoontuu hyvin tiiviisti koulukotisijoituksen alkuvaiheessa, jolloin on paljon pohdittavaa, jotta eläminen ja opiskelu saadaan sujumaan. Samoin hoitoryhmä työskentelee ahkerasti viimeisen kouluvuoden aikana, ennen kaikkea keväällä, kun siirtyminen seuraavaan elämänvaiheeseen on oppilaalla edessä ja ns. kotiuttamisen aika on tullut.

Kotiuttamisen yhteydessä nuoren sijoitusajan päättyminen vahvistetaan kirjallisesti ja tarvittaessa oppilasta autetaan mm. muuttopuuhissa sekä muissakin asioissa, jotka edesauttavat häntä eteenpäin elämässä.

6 KÄYTTÄMÄNI OPPIMISKÄSITYS

Työni konkreettisen vaiheen aikana tukeuduin konstruktivistiseen oppimiskäsitykseen.

Se korostaa oppilaan ainutkertaista persoonallisuutta oman tietonsa hankkijana, muokkaajana ja rakentajana sekä opettajan roolia tukihenkilönä tässä prosessissa. Kahta samanlaista oppijaa ei ole, eikä opettaja voi – eikä hänen ole syytä yrittääkään – siirtää omaa tai oppikirjojen tietoa mahdollisimman suoraviivaisesti oppilaan muistiin. (Hentunen 2004, 6) En ollut aiemmin työskennellyt kovinkaan paljon kyseisten 9. luokkalaisten kanssa, ja kieltämättä heidän aktiivinen ote yllätti minut. Huomasin, että nuoret mielellään hankkivat tietoa luokkaan tuodusta materiaalista. Moni heistä ei käyttänyt tietoa sellaisenaan, vaan he tekivät mm. sisustuspäätöksiä oman maun ja taloudellisten resurssien mukaan. Vaikka nuoret vertailivat ideoita ja vastauksia keskenään, kukin heistä lopulta teki omat persoonalliset päätelmät asioista. Vaikka nuorillamme on rikkonainen kouluhistoria, heille on kuitenkin kertynyt kognitiivisia tietoja ja taitoja. Koulun tehtävänä on rohkaista ja kannustaa nuorta konstruoimaan uutta tietoa jo aiemmin opitun pohjalta. Opetusjaksojen aikana jouduin alussa olemaan itse paljon esillä, mutta opiskelun edetessä oppilaiden aktiivisuus lisääntyi ja vetäydyin sivummalle. Tarvittaessa ohjasin oppilasta kohdistamaan mielenkiinnon opetettavaan asiaan (scaffolding).

On hyvä, jos pääsemme ryhmässä vaihtamaan mielipiteitä asioista ja viemään opetusta eteenpäin hyvässä hengessä. Itse hakeuduin välillä oppilaiden keskelle ja saimme näin hyvää vuorovaikutusta oppimisprosessiin. Opetusjakson edetessä oppilaat uskalsivat tuoda esille mielipiteitään, ilman että pelättiin epäonnistumisia.

7 KEHITTÄMISTYÖN ERI VAIHEET JA KONKREETTISET MENETELMÄT

Tsemppi -työn konkreettinen vaihe toteutettiin 9 –luokkalaisten kanssa, kolmessa eri ryhmässä.

Opetusjaksot jakaantuivat kolmeen eri osioon, jotka olivat:

1. Unelmointi
2. Arvot
3. Rahankäyttö

1. Teema. Oppilaan UNELMIA kyselin erikseen suunnitellun kaavakkeen avulla. Kyseessä on siis seitsemän kysymystä käsittävä kaavake, johon merkitään myös perustelut. Kyselyn tavoitteena oli saada oppilaat unelmoimaan asioista, jotka mielestäni kaikki ovat joskus mahdollisia, jos vain itse niin päättää. Unelmointiin kuului myös oman unelma-asunnon sisustaminen. Oppilaat merkitsivät haluamiaan huonekaluja ja kasveja annettuun lomakkeeseen. Oppilas joutui myös kirjaamaan, mitä hän itse on valmis tekemään, jotta päivän aikana esiin tuodut unelmat toteutuisivat.

Oppimismateriaalina unelmoinnissa käytin lehtiä ja julisteita, aiheena mm. muoti, tekniikka ja asuminen. Työkaluna meillä oli myös ns. ideanurkkaus, jonka avulla pyrin herättelemään nuorten unelmia.

Tulokset: Vastaukset vaihtelivat laidasta laitaan, mutta jokaista vastausta oppilaat osasivat perustella pääsääntöisesti ihan järkevästi. Kyselyyn osallistui 9 oppilasta. Viisi oppilasta yhdeksästä (56 %) halusi tehdä suorittavaa työtä, perusteluna mainittiin mm. vähäisempi vastuu ja normaali työpäivän pituus.

Jopa kahdeksan oppilasta (89 %) haluaisi palkkaa enemmän kuin 1500 euroa/kuukausi. Perusteluna oli elämisen kalleus ja kova palkka motivoisi paremmin.

Kuusi oppilasta (67 %) aikoi hankkia omakotitalon, koska kotirauha ja vapaus nähtiin tavoiteltavana päämääränä.

Neljä oppilasta (44 %) pukeutuisi mieluiten farkkuihin ja T-paitaan, koska asu on vapaa ja huoleton.

67 % oppilaista piti Suomea parhaana maana asua. Suomi on turvallinen ja tuttu maa. Täällä ei ole sotia.

Asunnon pohjapiirustusta täydennettiin innokkaasti. Useampi olisi voinut tämän ensiasunnon sisustaa hillitymminkin, toiset taas tarkoin miettivät, mihin heillä voisi 1-2 vuoden kuluttua olla rahaa ja mitä todella mahdollisessa ensiasunnossa tarvitaan.

Moni oppilas oli valmis myöhemmin panostamaan opiskeluun ja sitä kautta pääsemään unelmiinsa käsiksi. ”Ei sohvalla makaamalla mitään saavuta”, totesi eräskin oppilas.

Oppimisen arviointi: Onnistuin mielestäni motivoinnissa hyvin. Tosin pelkkä ideanurkkaus ei riittänyt, vaan käytin apuna omia kokemuksia sekä tilaisuuden tullen sallin myös oppilaan kertoa julki omia kokemuksiaan. Kenties olisin voinut näyttää tunnin alussa lyhyen filmin nuorison ihannoimista ilmiöistä.

Oppilasjoukko oli jaettu kolmeen ryhmään, joissa jokaisessa oli vain 2-4 oppilasta. Pidin tätä järjestelyä hyvänä, koska en esim. opeta näitä oppilaita joka päivä ja täten halusin saada paremman kontaktin heihin pienien ryhmien kautta. Vuorovaikutus olisi voinut olla vieläkin aktiivisempaa, mutta toisaalta liiallinen väliintulo olisi häirinnyt oppijan keskittymistä. En havainnut kenenkään oppilaan pitkästyvän, tosin joidenkin työintoa piti ohjata välillä oikeaan kohteeseen.

2. Teema. Pohdimme myös oppilaan arvomaailmaa. **Tavoitteena** oli saada oppilas tunnustamaan elämäänsä sääteleviä arvoja ja ennen kaikkea tuomaan niitä esille. Oppilas sai laittaa järjestykseen 10 arvostamaansa asiaa. Jos valmiilta listalta puuttui jokin arvo, sen sai erikseen mainita.

Varsinaista **oppimateriaalia** meillä ei kynien ja kumien lisäksi ollut. Eräänlaisena abstraktina työkaluna voin mainita oppilaan oman kehittymisen ja kasvun vauvasta nuoreksi. Tuona aikana nuoriemme kokemukset ovat yllättävänkin monipuolisia ja kiehtovia.

Tulokset lyhyesti: Kyselyyn osallistui 8 oppilasta. 63 % vastaajista piti perhettä tärkeimpänä. Yhden ykkössijan saivat myös turvallisuus, luotettavat ystävät sekä terveys. Toiseksi tärkeimpänä puolet vastaajista (50 %) pitivät luotettavia ystäviä. Turvallisuus, hyvä palkka, perhe ja terveys nostettiin myös esille, kaikille 12,5 % äänistä.

Luksusasunto ja hyvä palkka saivat vähiten kannatusta. Hyvä palkka on ristiriidassa omiin unelmiin, jossa hyvää palkkaa pidettiin tärkeänä.

Listalle lisättiin ulkopuolisia asioita, kuten tasa-arvo ja persoonallisuus.

Oppimisen arviointi: Tällaiseen oppituntiin on mielestäni vaikeaa motivoida oppilasta, koska arvomaailma on jokaisesta itsestään lähtevää. Puhuisinkin sisäisestä motivaatiosta. Korostin myös sitä, että meidän jokaisen on hyvä silloin tällöin miettiä elämäämme johdattavia arvoja. Edelleen työskentelimme pienissä ryhmissä, ja ainakin työskentelyrauha oli hyvää. Välillä tehostimme oppimista käytännön esimerkkien ja keskustelujen avulla. Eli jatkuva vuorovaikutuksellisuus ja oppijoiden keskelle hakeutuminen on työssämme hyvin tärkeää ja hedelmällistä.

3. Teema. Oppilaan rahankäyttö.. Siinä **tavoitteena** oli saada nuori ymmärtämään, kuinka tärkeää on hahmottaa ruuan ja päivittäistavaroiden sekä huonekalujen/kodintekstiilien hinnat, jos käytössä on esimerkiksi vain kuukausittainen opintotuki ja ehkä jotain muuta avustusta.

Konkreettiset menetelmät: Oppilas laati arviolaskelman unelma-asuntonsa huonekaluista. Samalla mietimme, mitä vaihtoehtoja nuorella yleensä on ensimmäisten huonekalujen hankkimiseen. Nuori suunnitteli myös päivän aterian ja arvioi siihen kuuluvien raaka-aineiden hinnat. Kävimme paikan päällä kaupoissa tutkimassa ko. tuotteiden oikeat hinnat ja vertailimme arvion ja oikeiden hintojen mahdollisia eroja.

Tulokset lyhyesti: Moni nuori hämmästyí, kuinka kallista ruoka nykyisin on. Opiskelija ei voi kovin usein valmistaa ruokaa kalliista raaka-aineista. Niin ikään totesimme, että ainakaan kaikkia huonekaluja ei voi hankkia uutena, vaan on tyydyttävä esim. ystävien ja vanhempien lahjoituksiin.

Oppimisen arviointi: Motivointi aiheeseen oli helppoa, koska oppilas pääsi lyhyen tuntityöskentelyn jälkeen erilaiseen oppimismiljööseen eli kauppoihin. Pienten ryhmien takia kanssakäyminen väenpaljoudessakin onnistui ihan hyvin ja oppijat innostuivat kyselemään asioita kaupan henkilökunnalta. Oppilaat olivat tietoisia myös tunnin tavoitteista, eli emme pyrkineet saamaan selville esim. tuotteiden valmistusmaita tai ravintosisältöjä. Mielestäni oppimistehtävä oli tarkoituksenmukainen ja hyvin rytmitetty, minkäänlaista pitkästymistä ei tapahtunut kenelläkään.

7 YHTEENVETOA JA POHDINTAA KEHITTÄMISTYÖSTÄ

Kyseisellä työllä on mielestäni selkeä tilaus yhteisössämme. Koulun opetusjohtaja ja opiskelijakollegat ovat kanssani samaa mieltä asiasta ja minua on kannustettu jatkamaan ja kehittämään työtäni edelleen. Se, missä muodossa se toteutuu seuraavien päättöluokkalaisten kanssa, jää nähtäväksi.

Työn tärkeimpinä tavoitteita oppilaan kannalta pidän sitä, että hän oppii unelmoimaan ”oikeista” asioista, eikä vain esim. seuraavasta savukkeesta. Mielestäni unelmointi ja tavoitteisiin pyrkiminen on meitä liikkeellä pitävä voima. Useimmat unelmat tuntuvat toteutuvan, kunhan itse työskentelee ja ahkeroi niiden eteen. Unelmoimaan oppinut nuori saattaa päästä jokapäiväisessä elämässään eteenpäin monella tavoin. Hänestä kasvaa reippaampi ja motivoituneempi henkilö, joka innokkaammin osallistuu oman tulevaisuutensa suunnitteluun.

Unelmat ja haaveet tavallaan muuttavat meidän kasvumme suuntaa. Kaikkien haaveethan eivät ole samanlaisia vaan jokaisella yksilöllä on aivan omat unelmansa. Yksi asia on yhdelle tärkeä, kun taas toiselle sama asia on yhdentekevä. (Hellsten 1993, 98) Koulukodin kaltaisissa laitoksissa ryhmäpaine on kova, jolloin arkisten toiveiden ja unelmien esille tuominen voi vaikeaa.

Uskon, että olisimme päässeet vielä realistisimpiin tuloksiin, jos ainakin tietyt tehtävät olisi tehty yksityisopetuksen tapaan. Vaikka ryhmät nyt olivatkin pieniä (2-4 oppilasta), pientä keskittymisen puutetta esiintyi ja vastauksien oikeellisuus saattoi sitä kautta vääristyä. Pohtiessani aikuisjohtoista yhteisöllisyyttä laitoksessamme, koen välillä, että pidämme nuoristamme ”liian hyvää huolta”. Heidät olisi laitettava aikaisemmin kokeilemaan itsenäistä asumista. Nythän itsenäistymisasuntoon pääsee päättöluokan aikana, kun ainakin jotkut nuoret voisivat pärjätä siellä jo 8. luokasta alkaen. Näin saataisiin jo ennen nivelvaihetta selville nuoren mahdolliset asumiseen liittyvät ongelmat. Tällöin voidaan arvioida esim. tukihenkilön tarve kotiuttamisen jälkeen.

Oma praktinen tietoni oppilaidemme ongelmista ja vahvuuksista vahvistui kehittämistyöni aikana. Tietoni on kokemuksellista ja implisiittistä. Vuosien aikana nuorten ongelmien luonne on muuttunut, mutta humanismia ja positiivisuutta ei koskaan pidä kätkeä. Toimimme nimenomaan yksilöiden kanssa, joilla kaikilla on mahdollisuudet kehittyä kunnon kansalaisiksi.

Uskon, että tämänkaltaisessa opetusjaksossa konstruktivistinen menetelmä on suotuisin, kun haetaan pedagogisesti hyviä tuloksia. Esim. behaviorismi ei jättäisi tilaa vapaalle ja luovalle ajattelulle. Tällöin myös opetusjakson tulokset vääristyisivät eivätkä olisi relevantteja.

LÄHTEET

Hellsten T. 1993. Elämän lapsi. 9. painos. Helsinki: Kirjapaja.

Hentunen A-I. 2004. Rakennetaan kielitaitoa. 1. painos. Vantaa: Dark Oy.

Kasvun Yhteisöjen laatukäsikirja. Versio 2008.

Koulukotien opetussuunnitelma, 2005.

Vainiokangas H. 2000. Kotina ja kouluna. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Sippolan koulukodin jälkihuolto- ja itsenäistämistyö –suunnitelma, 2008.

Opetusministeriön teemasivut. Tietoa nuorten elinoloista. [Viitattu 15.11.2008]

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/tietoa_nuorten_elinoloista/eliolot_-vuosikirjat/Kuluttava_nuoruus.pdf

Opetusministeriön teemasivut. Tietoa erilaisista oppijoista.[Viitattu 15.11.2008]

http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2004/1/haatainentasa-arvo_ei_ole_tasapaistamista_-_erilaiset_oppijat_h?lang=fi